

Bevarandeplan Natura 2000

Grenforsen SE0710154

Foto: Länsstyrelsen

Namn:	Grenforsen
Områdeskod:	SE0710154
Områdestyp:	SAC 2011-03
Areal:	30,7 hektar
Skyddsform:	Kommunalt naturreservat, 27,5 ha och oskyddat, 3,2 ha.
Kommun:	Sundsvall
Tillsynsmyndighet:	Länsstyrelsen i Västernorrlands län
Koordinat:	157337/691134
Karta:	17H 2D
Ägarförhållanden:	Privat
Uppdaterad:	2019-02

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. ALLMÄNT OM NATURA 2000	3
1.1 Allmänt om bevarandeplanen.....	3
2. GRUNDER FÖR UTPEKANDE	3
2.1 Ingående naturtyp och art enligt art- och habitatdirektivet	3
3. BEVARANDESYFTEN OCH BEVARANDEMÅL.....	4
4. OMRÅDESBESKRIVNING.....	4
4.1 Allmän områdesbeskrivning	4
4.2 Intressanta arter i området, ej med i art- och habitatdirektivet.....	4
5. EKOLOGISKA FÖRUTSÄTTNINGAR	5
5.1 För området i dess helhet	5
5.2 För ingående naturtyp enligt art- och habitatdirektivet	5
5.3 För ingående art enligt art- och habitatdirektivet	6
6. HOTBILD MOT NATURA 2000-OMRÅDET	6
7. BEVARANDEÅTGÄRDER.....	7
7.1 Områdesskydd.....	7
7.2 Skötsel	7
8. BEVARANDESTATUS	7
9. UPPFÖLJNING AV BEVARANDEMÅL.....	8
10. REFERENSER	8
11. KARTOR	9

1. Allmänt om Natura 2000

Natura 2000 heter det nätverk av skyddsvärda områden som alla EU:s medlemsstater ska bidra till att skapa enligt EU:s två naturvårdsdirektiv, Art- och habitatdirektivet (Rådets direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter) samt Fågeldirektivet (Rådets direktiv 79/409/EEG av den 2 april 1979 om bevarande av vilda fåglar). Syftet är att bidra till bevarandet av den biologiska mångfalden inom gemenskapen. Sverige har som medlem i EU åtagit sig att se till att naturtyperna och arterna har gynnsam bevarandestatus, dvs. att de finns kvar i långsiktigt hållbar omfattning genom att vidta bevarandeåtgärder i form av skydd och skötsel. Genom 15–17 §§ Förordningen (1998:1252) om områdesskydd har EU-direktiven implementerats i svensk lagstiftning. Ett särskilt tillstånd krävs om man vill utföra åtgärder som kan påverka miljön i ett Natura 2000-område på ett betydande sätt. Som en hjälp vid arbetet med att bevara naturvärdena i Natura 2000-områden samt som ett stöd för verksamheter som bedrivs i anslutning till området ska det finnas bevarandeplaner för samtliga områden.

1.1 Allmänt om bevarandeplanen

Bevarandeplanen är det dokument som ska beskriva vad som är syftet med bevarandet av varje enskilt Natura 2000-område och som ska ange vilka bevarandeåtgärder som planeras. Bevarandeplanen behandlar områdets ingående naturtyper och arter som finns upptagna i EU:s två naturvårdsdirektiv, Art- och habitatdirektivet samt Fågeldirektivet. En viktig del i arbetet med att vidta nödvändiga bevarandeåtgärder är formuleringen av bevarandesyfte och bevarandemål för varje Natura 2000-område samt att planera och prioritera vilka bevarandeåtgärder som behövs utifrån i dagsläget kända förhållanden och hot. Bevarandesyftet utgår från 17§ Förordningen om områdesskydd som anger att länsstyrelserna ska upprätta beskrivningar av syftet samt för de livsmiljöer och arter för vilka gynnsam bevarandestatus ska upprätthållas eller återställas.

2. Grunder för utpekande

2.1 Ingående naturtyp och art enligt art- och habitatdirektivet

Grenforsen är utpekad att ingå i nätverket Natura 2000 enligt art & habitatdirektivet mot bakgrund av att det inom området finns de i direktivet prioriterade naturtyperna artrika torra – friska låglandsgräsmarker av fennoskandisk typ, västlig taiga (tabell 1) och arten sötgräs (*Cinna latifolia*) (tabell 2).

Tabell 1. Ingående naturtyp enligt art- och habitatdirektivet

Kod	Naturtyper	Areal (ha)	Andel (%)
6270*	Artrika torra – friska låglandsgräsmarker av fennoskandisk typ	3	10
9010*	Västlig taiga	9	29

*Prioriterad naturtyp

Tabell 2. Ingående art enligt art- och habitatdirektivet

Kod	Art
1951	Sötgräs (<i>Cinna latifolia</i>)

3. Bevarandesyften och bevarandemål

Det överordnade bevarandesyftet för Natura 2000-nätverket är att bidra till bevarandet av biologisk mångfald genom att bibehålla eller återskapa gynnsam bevarandestatus för de naturtyper och arter som omfattas av EU:s fågeldirektiv eller Art- och habitatdirektiv. För det enskilda Natura 2000-området är det överordnade syftet att bevara eller återställa ett gynnsamt tillstånd för de naturtyper eller arter som utgjort grund för utpekandet av området.

Natura 2000-området Grenforsen i Ljungans dalgång är ett ravinlandskap med branta nipor med frodig vegetation utmed en brusande fors. Områdets bäckraviner är särskilt artrika för regionen och här växer sötgräs. Det främsta bevarandesyftet är att bevara och återställa naturtyperna inom området och populationen av sötgräs. Det är mycket viktigt att ängsmarken fortsätter att betas eftersom djurens närvaro är nödvändig för att områdets naturvärden ska bibehållas. Skogen i området lämnas i huvudsak till fri utveckling under naturligt rådande processer. Eftersom sötgräs missgynnas av en alltför tät och igenväxt miljö kan det bli aktuellt att göra ett visst uttag av gran vid växtlokalerna.

I tabell 3 finns en sammanfattning av de bevarandemål som anger det tillstånd som bör råda i det enskilda området för att optimera områdets bidrag till uppnåendet av gynnsam bevarandestatus på nationell, biogeografisk eller EU-nivå.

Tabell 3. Bevarandemål för ingående naturtyp och art

<i>Naturtyp/Art</i>	<i>Bevarandemål</i>
6270, Artrika torra – friska låglandsgräsmarker av fennoskandisk typ	<ul style="list-style-type: none"> Naturtypen bibehålls i minst 3ha. Naturtypen skall vid betessäsongen vara väl avbetad. Krontäckning av träd och buskar får högst vara 5 %. De typiska arterna kattfot, ormrot, prästkrage, revfibbla och slätterfibbla ska finnas spridda i området.
9010, Västlig taiga	<ul style="list-style-type: none"> Naturtypen bibehålls i minst 9 hektar. Skoglig kontinuitet och naturlig dynamik ska råda. Typiska arter ska ha ej minskande populationer. Mängden död ved ska över tiden utgöra minst 20 % av totalvolymen ved, dock minst 20 m³ per hektar.
1951, Sötgräs (<i>Cinna latifolia</i>)	<ul style="list-style-type: none"> Populationens storlek bibehålls eller ökar. Minsta antalet individer får över tiden ej understiga 2000 blommande strån. Artens livsmiljö bibehålls eller ökar i areal.

4. Områdesbeskrivning

4.1 Allmän områdesbeskrivning

Grenforsen i nedre delen av Ljungans dalgång är en mycket naturskön plats. Här finns ett vackert ravinlandskap med branta nipor med frodig vegetation och en brusande fors, höjdskillnaden är på vissa ställen 30 m. Niporna består av finkorniga sand- och mosediment som avlagrats under istiden i deltan från isälvar under inlandsisens avsmältningsskede. Den nordvästra delen av bäckravinen består av öppen hagmark. Grenforsen är ett välbesökt friluftsområde med stigar och vindskydd.

4.2 Intressanta arter i området, ej med i artdirektivet

I bäckravinen är floran artrik och för den här delen av landet ovanlig. Här finner man bl a arter som ängsfryle (*Luzula multiflora*), bockrot (*Pimpinella saxifraga*) och rödklint (*Centaurea jacea*).

5. Ekologiska förutsättningar

5.1 För området i dess helhet

Grenforsens varierade ravinlandskap utgör idag värdefulla livsmiljöer för många arter och har förutsättning att vara det så länge inte området påverkas av ovarsam exploatering eller modernt skogsbruk. För att bibehålla hagmarkens värden knutna till hävd är det viktigt att den fortsätter att betas.

5.2 För ingående naturtyper enligt art- och habitatdirektivet

6270, Artrika torra – friska låglandsgräsmarker av fennoskandisk typ är torra till friska gräsmarker i låglandet, ofta på kalkfattig grund, med lång kontinuitet av betesdrift. Markerna kan i tidigare skeden ha varit hävdade genom slätter. De är mer eller mindre ogödslade och har en artrik vegetation av hävdgynnade kärlväxter och svampar. Träd kan förekomma, dock får trädsiktets krontäckning inte överstiga 25 %. Vid tätare krontäckning övergår typen i 9070. Naturtypen uppvisar i landet en mycket stor variation. De torra typerna kan vara örtrika, vara av fårsvingeltyp eller vara hållmarkstorrängar. De friska typerna utgörs av ängsartade rödvensamhällen, örtrika typer, artrika fårsvingelsamhällen eller samhällen av skogsnäva-typ.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus:

- Slätter (inklusive höbärgning och eventuellt efterbete) alternativt bete samt röjning av igenväxningsvegetation. Skötseln utformad enligt objektets speciella natur- och kulturvärden för fält-, busk- och trädsikt.
- Objektets hävdhistoria bör i första hand vara vägledande för den fortsatta skötseln.
- Högst 25 % krontäckning av träd och buskar.
- I naturtypen får inte förekomma gödsling (förutom från djur som betar i objektet), stödutfodring, kalkning, dikning eller insådd av för naturtypen främmande arter.
- Ingen påtaglig minskning av populationerna hos de typiska arterna i naturtypen.

9010, Västlig taiga. Naturliga, gamla, barrträdsdominerade skogar i norra och mellersta Sverige samt yngre successioner som utvecklas naturligt efter brand eller omfattande stormfällningar. Med naturliga, gamla skogar menas skogar som bibehållit en stor del av den naturliga skogens artsammansättning, åldersvariation och ekologiska funktion. Dessa skogar kan ha en viss mänsklig påverkan genom exempelvis plockhuggning, men de har aldrig omfattats av större kalavverkningar. Naturtypen hyser mycket stor variation av arter allt från vanliga skogsarter till en rad hotade arter bland mossor, lavar, svampar och insekter (främst skalbaggar) mm.

Undergrupper:

Gamla grandominerade skogar, Gamla barrblandskogar utgör de naturliga skogarnas kärna och omfattar rikligt med grovvuxna träd och murken ved av varierande ålder.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus är:

- att populationerna hos de typiska arterna i naturtypen inte minskar påtagligt. De typiska arterna är indikatorarter vars förekomst indikerar gynnsam bevarandestatus

hos naturtypen genom att de reagerar relativt tidigt på någon av de hotfaktorer som är aktuella för naturtypen.

- Skoglig kontinuitet. En viktig förutsättning är en kontinuitet av träd där det har skapats en naturlig åldersdifferentiering och artsammansättning.
- Naturlig dynamik. Naturvärdena utvecklas i huvudsak genom naturlig dynamik, vilket omfattar störningar, t.ex. stormfällningar, insektsangrepp, översvämningar och brand.
- Förekomst av substrat är en förutsättning för epifytiska lavar och svampar knutna till naturtypen, samt även för vedlevande insekter. Exempel på substrat är död ved; grenar, torrträd, lågor m.m. i olika nedbrytningsstadier, gamla och grova träd med dithörande barkstruktur. Gamla träd och lång trädkontinuitet är även viktigt för marklevande mykorrhizasvampar.
- Ostörd hydrologi i framför allt sumpskogsmiljöer, samt i angränsande myrmark.

5.3 För ingående art enligt art- och habitatdirektivet

1951, Sötgräs (*Cinna latifolia*) är ett ofta högväxt flerårigt gräs som har en angenäm sötaktig doft. De växer på fuktig, skuggig, ofta lundartad, stenig mark, i raviner, bäckstränder och blockmarker. Stråna växer få tillsammans i lösa tuvor och kan bli över en meter höga. Arten blommar i juli-augusti. Vippan är stor och yvig och har tunna, slakt hängande vippgrenar. Arten är torktålig, ljuskrävande och konkurrenssvag. En rimlig uppskattning av spridningsavståndet är 10 m. Sötgräs är sällsynt och förekommer endast i några få landskap, från Värmland till Ångermanland och är känd från cirka 50 lokaler. I länet finns några mycket individrika lokaler. Sötgräs är rödlistad i Sverige och placerad i kategorin Sårbar (VU).

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus:

- Hög luftfuktighet och skydd mot direkt solexponering
- Arten är generellt störningskänslig men behöver antagligen viss störning för att kunna etablera nya individer.

6. Hotbild mot Natura 2000-området

Grenforsen är förutom att vara skyddat inom nätverket Natura 2000 också till stora delar skyddat som naturreservat vilket innebär att de stora hoten är undanröjda. Det största hotet mot den oskyddade delen, som utgörs av hagmarken, är att betet skulle upphöra.

Verksamheter och faktorer som kan tänkas påverka Natura 2000-området negativt visas i tabell 4.

Vid beskrivandet av hotbilden för ett område kan endast nu kända problem belysas. Det är viktigt att ha i åtanke att nya hot troligen kommer att identifieras i framtiden. De hot som är av global karaktär t.ex. klimatförändringar och atmosfäriskt spridna miljöbelastningar kan inte lösas genom områdets skötsel. Tyngdpunkten för hotbilden av varje enskilt Natura 2000-objekt ligger främst på lokala hot från landskaps- till artnivå.

Tabell 4. Verksamheter och faktorer som kan påverka Natura 2000-områdets naturtyper och art negativt.

Naturtyp/Art	Hot
6270, Artrika torra – friska låglandsgräsmarker av fennoskandisk typ	<ul style="list-style-type: none"> • Utebliven eller olämplig skötsel (på grund av ändrad markanvändning, nedläggning av jordbruk mm). • Tillskottsutfodring av ger indirekt näringstillförsel till marken

	<p>och missgynnar den konkurrenssvaga floran.</p> <ul style="list-style-type: none"> Användning av avmaskningsmedel som innehåller avermectin är negativ för den dynglevande insektsfaunan.
9010, Västlig taiga	<ul style="list-style-type: none"> Inga direkta hot finns i dagsläget
1951, Sötgräs (<i>Cinna latifolia</i>)	<ul style="list-style-type: none"> Risk för negativa genetiska effekter p.g.a. små isolerade delpopulationer. Igenväxning och förtätning av livsmiljön.

7. Bevarandeåtgärder

7.1 Områdesskydd

Natura 2000-regelverket medför att det enligt 7 kap 28 a § miljöbalken krävs tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka ett Natura 2000-område. Tillståndsprövningar ska utgå från hur verksamheten eller åtgärden påverkar områdets bevarandemål och möjligheten för området att uppnå bevarandesyftet.

Området är förutom att vara skyddat inom nätverket Natura 2000 också till stora delar skyddat som naturreservat enligt svensk lag och har därinom det rättsliga skydd som kan tänkas behövas.

7.2 Skötsel

Ändamålet med skötseln i området är att bevara områdets natur-, kultur- och rekreationsvärden. För att förhindra erosion och större förändringar av landskapsbilden är det även viktigt att skydda skogen på terrasser och nipbranter från avverkning. Skogen i området lämnas därför i huvudsak till fri utveckling under naturligt rådande processer. Eftersom sötgräs missgynnas av en alltför tät och igenväxt miljö kan det bli aktuellt att göra ett visst uttag av gran vid växtlokalerna.

Det är mycket viktigt att hagmarken fortsätter att betas eftersom djurens närvaro är nödvändig för att områdets naturvärden ska bibehållas. Antalet djur anpassas efter årstiden och samtliga flyttas bort på hösten och stödutfodras på annan plats. Det här är viktigt för att undvika söndertrampning och indirekt tillskottsnäring till marken. En sammanfattning av planerade skötselåtgärder visas i tabell 5.

Tabell 5. Sammanfattning av planerade skötselåtgärder

<i>Delområde</i>	<i>Skötselåtgärd</i>	<i>Tidpunkt</i>	<i>Prioritet</i>
Skogen vid sötgräslokalerna	Uttag av gran	Vid behov	1
Hagmarken	Bete	Årligen	1

8. Bevarandestatus

Bevarandestatusen för området i sin helhet är gynnsam då området är relativt opåverkat från storskaligt skogsbruk och populationen sötgräs är riklig. Hagmarken betas årligen, men det är önskvärt att antalet djur ökas så att området får en större betespåverkan.

9. Uppföljning av bevarandemål

Uppföljning av naturtyper och arter sker enligt Naturvårdsverket riktlinjer för uppföljning av skyddade områden och är beskrivna i regionala uppföljningsplaner på Naturvårdsverkets hemsida. Områdesvis uppföljning kommer att ske inom ett enskilt Natura 2000 område ifall det finns faktorer som där behöver följas upp särskilt och som inte fångas upp av den regionala uppföljningsplanen. Utvärdering av gynnsam bevarandestatus för naturtyper och arter sker på biogeografisk nivå, för Västernorrlands län den boreala regionen.

Inom Grenforsen bör särskilt sötgräs tas hänsyn till i uppföljningen. Arten ingår i åtgärdsprogram vilket också bör beaktas vid uppföljningen. Uppföljningen bör ske enligt följande:

1951, Sötgräs (*Cinna latifolia*)

- Lokalen skall besökas vart 3:e år.
- Vid besöken skall antalet individer/tuvor räknas. För varje tuva anges antalet vippor/blommande skott. Dessutom skall en uppskattning av växtplatsens totala yta göras.

10. Referenser

Art- och habitatdirektivet, Rådets direktiv 92/43/EEG an den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter, officiell svensk översättning, version 01.01.2007

Natura 2000 i Sverige, handbok med allmänna råd, Naturvårdsverkets handbok 2003:9

15-17 §§ Förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m. m.

Naturvårdsverket 2003. Natura 2000, Art- och naturtypsvisa vägledningar.

Åtgärdsprogram för sötgräs (*Cinna latifolia*) 2009-2013. Rapport 5988, Naturvårdsverket.

Bergqvist, E. 1986. Svenska nip- och ravinlandskap- processer och former, översikt och förslag till naturreservat. Rapport 3156 Naturvårdsverket, Stockholm.

Candell, L-G. 1986. Ljungan- Ljungandalen förutsättningar och utvecklingsidéer. Ljungankommitten, Centraltryckeriet, Härnösand.

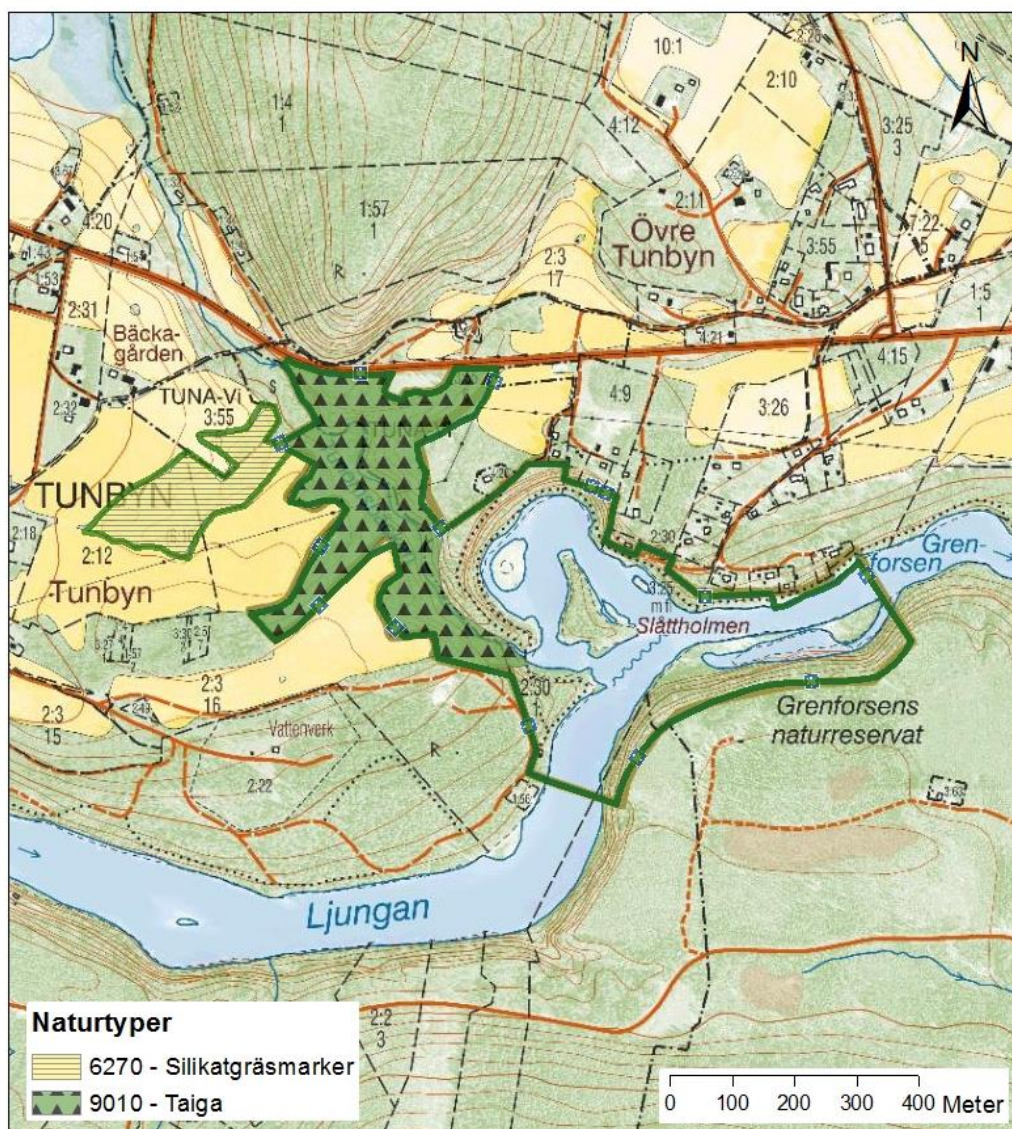
Länsstyrelsen i Västernorrlands län, 1992: Ängs - och hagmarker i Västernorrlands län - del 1 Medelpad. Länsstyrelsen. Härnösand.

Sundsvalls naturskyddsförening. 1988. Vägen ut i Sundsvalls natur.

Sjöström, I. 1972. Ljungans dalgång nedströms Viforsen- botanisk inventering. Länsstyrelsen Västernorrland.

11. Kartor

Kartorna nedan visar de ingående naturtypernas utbredning samt en översikt av området. Aktuell information om naturtypernas utbredning och arter i ett enskilt område finns på Naturvårdsverkets hemsida, kartverket skyddad natur. Observera att det är naturtypernas utbredning och förekomst i verkligheten som gäller vid en tillståndsprovning enligt miljöbalken. Det innebär att både rapporterad areal och det som framgår av naturanaturtypskartan (NNK) kan behöva säkerställas med ytterligare uppgifter, t.ex. fältinventeringar.

© Länsstyrelsen Västernorrland
© Lantmäteriet Geodatasamverkan